

Het museum als een belevenis

Interview met Arne Gillert en Jessica Offenberg

Hoe zou het zijn als een museumbezoek niet zou gaan over het rondlopen en kijken naar dat wat een ander bedacht en geordend heeft, maar als je museumbezoek een ervaring zou zijn? Het museum als plek waar je een poosje kunt zijn, waar je dingen meemaakt, leert en ervaart. Jessica Offenberg (Centraal museum Utrecht) en Arne Gillert (Kessels & Smit) hebben hier duidelijke opvattingen over. Op een zonnige dag in maart bezoek ik met hen het Humanity House in Den Haag om meer te leren over hun visie op ‘het museum als een belevenis’.

door Suzanne Verdonschot

1

Het Humanity House staat bekend om hun onconventionele aanpak. Het is geen museum waar je ‘plaatjes kijkt’ en consumeert wat een ander bedacht heeft. Dit museum -een initiatief van het Rode Kruis- is opgezet als een ervaring. Als bezoeker hoor, zie en beleef je de verhalen van mensen die te maken hebben gehad met rampen en conflicten over de hele wereld. Als een vluchteling begin je een reis door het museum. Dat begint direct bij het kopen van de kaartjes. Er wordt een foto van je gemaakt en zodra je nummer verschijnt ga je met je tas vol spullen beginnen aan je reis. Er is geen kapstok; je spullen “sleep je als een vluchteling met je mee” legt de dame achter de balie uit terwijl ze tassen aan ons uitrekt. Eén voor één komt ons nummer in beeld en stappen we in een nieuwe wereld waarin we gaan ervaren hoe het is om als vluchteling je land te verlaten.

Dit museum leek de perfecte locatie om een gesprek te voeren over de toekomst van musea. Op het programma stond allereerst een bezoek aan het museum. Zo konden we zelf ervaren hoe het was opgezet. Naderhand, in het museumcafé -waar we de onheilspellende geluiden uit het museum nog vlakbij zijn- reflecteren Arne en Jessica op het bezoek. En ik bevroeg ze over de toekomst die zij zien: het museum als ervaring.

Jessica Offenberg

Arne Gillert

“Het ene moment
was je zelf
vluchteling, het
andere moment
spiekte je mee in het
leven van anderen.”

“Nadenken over kleine dingen die je anders kunt doen, maakt de leercirkel compleet”

Hoe hebben jullie het museum beleefd?

Arne: “Ik kan het het best omschrijven als een collage van ervaringen. Er stond niet één ervaring centraal. Het ene moment was je zelf vluchteling, het andere moment spiekte je mee in het leven van anderen.”

Jessica: “Je wordt vanaf het begin in een rol gezet. Je sjouwt je spullen met je mee. Op een bepaald moment sta je in een kamer met een spiegel waardoor je wel de kamer kunt zien, maar niet jezelf. Daarin ervaar je dat je niet bestaat. Je loopt door huiskamers en beleeft hoe het is. Het was ook mooi. Ze zijn weggebleven van akelige beelden. Je kon ook zelf bepalen welke verhalen je wilde bekijken of beluisteren en welke niet. En overigens: een vaste route volgen kan heel goed werken. Veel musea vinden dat achterhaald. Maar hier merk je dat het een positief effect kan hebben.”

Komt de ervaring van vanochtend overeen met jullie ideale beeld van het museum als belevenis?

Arne: “Een transitie moment is belangrijk. Zo’n moment helpt om van je eigen wereld in de nieuwe wereld te stappen. Daar hebben ze aandacht aan besteed. Met het oproepen van je nummer, en het moment dat je in je eentje begint aan je ervaring als vluchteling. En tegelijk was het net te impressionistisch om in één ervaring te stappen.”

Jessica: “Door de ervaring die je opdoet krijg je als vanzelf veel respect voor vluchtelingen. Tegelijkertijd was er weinig feitelijk materiaal. In de trap hingen enkele banners met informatie over honger in de wereld. Als je wilt dat het museum een leerfunctie heeft, dan helpen getallen en feiten daar wel bij. Daarnaast was het een beleving die je met name in je eentje beleeft. Er was geen gelegenheid voor het uitwisselen van gedachten. In het museum waar ik werk merk ik duidelijk de behoefte van bezoekers aan interactie. In het gastenboek bijvoorbeeld reageren mensen op elkaar met berichtjes. Ze gebruiken het als ‘chatroom’ ook al zullen ze de reacties op hun eigen klacht, idee of plan waarschijnlijk nooit lezen.”

Wat had nog kunnen bijdragen aan de ervaring vandaag?

Arne: “Ik zou wel willen dat het museum ook helpt bij het maken van de vertaalslag. Van de ervaring naar: wat kan ik vandaag dan gaan doen. In de laatste ruimte was wel mogelijkheid om te zien wat mensen bij het Rode Kruis

Principes voor het ontwerpen van een museum als beleving

Al pratend komen enkele principes naar voren die centraal kunnen staan bij een radicaal herontwerp van bestaande musea naar plaatsen waar iets te beleven valt:

- Maak een transitie moment. Dat helpt mensen om in te stappen in een verhaal.
- Zorg dat de ervaring inwerkt op alle zintuigen. Dat prikkelt.
- Werk met verhalen in plaats van uitleg. Door verhalen beleven mensen het in plaats van dat ze er over nadenken.
- Maak het persoonlijk. Zodat het aansluit bij de belevingswereld van de bezoeker.
- Zorg dat er iets te beleven valt. Dat is een leuke manier om te leren.
- Maak een sociale ervaring. Als mensen kunnen uitwisselen versnelt dat het leren.
- Help mensen met het maken van de vertaalslag van het museum naar het doen in hun dagelijkse praktijk.

vandaag voor werk doen. Maar dat staat uiteindelijk heel ver van mijn eigen leven. Ik zou willen weten: zijn er ook kleine dingen die ik anders kan gaan doen?”

Jessica: “Ja precies, dan maak je de leercirkel compleet.”

Hoe zou dat eruit kunnen zien, een museum dat helpt om dingen anders te gaan doén in je dagelijkse leven?

Arne: “Je zou kunnen denken vanuit zogenaamde ‘critical incidents’. Dit zijn momenten waarop mensen het verschil kunnen maken. Dat helpt om abstracte doelen te vertalen naar concreet handelen. Het werken met critical incidents is gebaseerd op het idee dat het realiseren van doelen alleen maar gebeurt als mensen wat gaan DOEN. In het geval van het Humanity House zou een ‘critical incident’ kunnen zijn: hoe lees je de krant; hoe luister je naar het nieuws of naar het verhaal van iemand; hoe lees je een partijprogramma. Dat zijn dingen die mensen regelmatig doen, soms bijna dagelijks. En waarop ze misschien wel verschil kunnen maken door iets kleins anders te doen.”

Stel, jullie zouden samen een ontwerp mogen maken voor het Nederlands Geschiedenis Museum. Hoe zouden jullie dat aanpakken zodat het een -in jullie ogen- ideale belevenis wordt?

Jessica: “Ik zou starten bij de eigen geschiedenis. Het moet aansluiten bij ieders persoonlijke ervaring.”

Arne: “En het zou kunnen gaan over hoe het is om deel uit te maken van deze samenleving. Geschiedenis zo noemen instituties dat. Maar in feite gaat het over hoe we samen leven in Nederland. Dát zou centraal moeten staan.”

Welke ingrediënten zouden essentieel zijn in jullie Nederlands Geschiedenis Museum?

Jessica: “We zouden ‘vreemde ogen’ erbij kunnen halen. Bijvoorbeeld door buitenlandse mensen aan het woord te laten. Deze ongewone perspectieven kunnen helpen bij het met andere ogen kijken naar je eigen samenleving.”

Arne: “Precies. Juist door die ‘vreemde ogen’ word je gecon-

“Het realiseren van doelen -hoe groot ook- lukt alleen maar als mensen wat gaan doen”

fronteerd met situaties waarvan je misschien denkt dat het niet zo hoort. In dat geval is het interessant om de vraag te stellen: Wat maakt dat dit zo vreemd voor je is? Hoe heeft dat te maken met dat je Nederlander bent? Neem bijvoorbeeld het pragmatisch perspectief. Een situatie die voor iemand buiten Nederland een belangrijk ritueel bevat, kan een Nederlander al gauw onpraktisch vinden.”

Jullie helpen mensen dus eigenlijk om met andere ogen naar zichzelf te kijken?

Arne: “Ja. Dat werkt. Er is bijvoorbeeld een wijdverbreid misverstand dat als je mensen voorbereidt op een verblijf in het buitenland, je ze dan zoveel mogelijk zou moeten leren over dat land. Dat is niet zo. Wat echt werkt is juist stilstaan bij vragen zoals: Hoe ben jij nu geworden zoals je bent?”

Eerder hadden jullie het over het belang van het koppelen van een ervaring aan actie in je dagelijkse leven. Maar de geschiedenis ligt natuurlijk al vast. Hoe kun je dat dan nog koppelen aan ‘dingen doen’?

Jessica: “Inderdaad, het verloop van de geschiedenis is bepaald. Maar het maakt wel veel verschil hoe het loopt. Een kleine andere actie, kan grote gevolgen hebben.”

Arne: “Het gaat om die momenten waarop je een keuze maakt. En waarop je in actie komt. Dus: Wanneer beslist die ene Egyptenaar om naar het Tahirplein te gaan? En hoe komt hij tot dat besluit? Hoe herken je het moment dat je geroepen bent? Het antwoord op die vragen bepalen uiteindelijk de loop van de geschiedenis. Ook nu, vandaag, heb je telkens een keuze. Die Egyptenaar thuis. En wij hier en nu.”

“Zou het niet mooi zijn als museumbezoeken onderdeel zijn van het levenslang leren”

Hoe gaan mensen naar huis uit jullie museum?

Jessica: “Mijn doel zou zijn dat mensen een prettig museumbezoek gehad hebben. En dat het uitnodigt om nog eens een museum op te zoeken, voor hun persoonlijke ontwikkeling. Het museum als manier voor levenslang leren. Mijn hoogste ambitie is dat je het verschil hebt gemaakt en mensen ook echt iets anders gaan doen.”

Arne: “Die ambitie herken ik helemaal. Ik zou willen dat mensen een vraagstuk kiezen, hoe klein ook, die speelt in hun eigen leven, en dat ze een idee hebben over hoe ze daar een eerste stap in zouden kunnen zetten. Het museum zou ze daarbij ondersteunen. Wat mij betreft doen we een appél op mensen. Als je blijft zitten in je woonkamer, ja dan verandert er niets. Als jij niets oppakt, doet niemand het.”

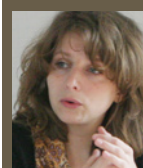
Jessica: “Veel musea spreken erover dat een museumbezoek “niet vrijblijvend mag zijn”. Die norm dat het niet vrijblijvend mag zijn, werkt volgens mij niet. Het bezoek kan ook gewoon leuk, inspirerend of een verrassende ervaring zijn zonder dat er direct het streven naar ‘formeel’ leerresultaat is.”

Arne: “Inderdaad, het zou aantrekkelijker zijn om na te gaan wat manieren zouden kunnen zijn om mensen te verleiden om anders te gaan kijken.”

Jessica Offenberg werkt als Projectleider bijzondere projecten bij het Centraal Museum in Utrecht. Arne Gillert is als adviseur verbonden aan Kessels & Smit, The Learning Company. Met vragen kun je contact opnemen met Jessica (jessica.offenberg@gmail.com) of Arne (agillert@kessels-smit.com).

Humanity House

Als bezoeker van het Humanity House hoor, zie en beleef je de verhalen van mensen die te maken hebben met rampen en conflicten over de hele wereld. Als een vluchteling begin je een reis door dit museum dat een initiatief is van Rode Kruis. De slogan luidt toepasselijk: “Humanity House. Het enige museum dat je opneemt (in de collectie)”. Voor meer informatie en openingstijden zie: www.humanityhouse.org

Suzanne Verdonschot interviewde Arne en Jessica. Zij werkt bij de onderzoekspraktijk van Kessels & Smit, *The Learning Company*. (sverdonschot@kessels-smit.com)